

GREENPEACE

REGERINGEN ERKENDER AT GMO-SAMEKSISTENS ER UMULIGT OG SPREDNING ER UUNDGÅELIGT

Greenpeace kommentarer til udkast til:

Bekendtgørelse om kompensation for tab på grund af visse forekomster af genetisk modificeret materiale

Bekendtgørelse om dyrkning m.v. af genetisk modificerede afgrøder

3. november 2004

Hverken bekendtgørelserne eller sameksistensloven vil beskytte GMO-frit landbrug imod biologisk spredning af GMO eller økonomisk ødelæggelse. "Kompensationsordningen" er – øjensynligt i erkendelse af at GMO-spredning er uundgåelig – designet til effektivt at afskære skadeslidte fra kompensation.

Fødevarerministeriets udredningsgruppe konstaterer i sameksistensrapporten at:

"Al erfaring viser, at dyrkning af en normal reproduktiv afgrøde i et område på sigt vil medføre en spredning til de tilsvarende afgrøder i området. Omfanget af denne spredning kan dog i varierende omfang forsinkes og reduceres ved forskellige tiltag/virkemidler"

(sameksistensrapporten s. 107). Dette faktum er ikke reflekteret i bekendtgørelserne. At sameksistensreglerne blot kan forsinke, ikke forhindre, at GMO-dyrkning uundgåeligt medfører spredning – burde resultere i en skærpet dansk indsats for at forhindre at EU godkender GMO til dyrkning.

KOMPENSATIONSORDNING INDFRIER IKKE FORMÅLET

Som det fremgår af forligsaftalen var det Folketingets hensigt med kompensationsordningen, at muliggøre erstatning til de landmænd der rammes af GMO-forurening, men som ikke kunne identificere en person der havde erstatningsansvar, mod hvem der kunne føres erstatningssag. I den foreslåede udformning er muligheden for kompensation derimod begrænset til kun at gælde de skadeslidte, der under alle omstændigheder utvivlsomt selv ville kunne vinde en erstatningssag i retten. Alle begrænsningerne umuliggør derimod at "kompensationsordningen" vil kunne anvendes af de landmænd der rammes af GMO-forurening som ikke umiddelbart kan tilskrives en nærliggende nabo.

Modsat sameksistensloven, hvor mange af de værste bestemmelser var gemt i bemærkningerne til loven, er urimelighederne lettere tilgængelige i bekendtgørelserne. Bekendtgørelsen vedrørende etablering af kompensationsordningen har endog fået den beskrivende titel: "*Bekendtgørelse om kompensation for tab på grund af visse forekomster af genetisk modificeret materiale*" (min fremhævning). Der er i sandhed kun tale om erstatning for "visse" typer GMO-forurening. Bekendtgørelsen om kompensationsordningen består hovedsageligt af paragraffer, der begrænser skadeslidtes adgang til kompensation.

Diagrammet herunder illustrerer de mange og urimelige betingelser der ifølge "kompensationsordningen" skal opfyldes før de GMO-fri landmænd der rammes af GMO-forurening vil kunne opnå kompensation. Denne "kompensationsordning" vil sandsynligvis ikke kun resultere i at rette skadeslidte ikke kan opnå kompensation, men formentlig endog afskrække skadeslidte fra overhovedet at ansøge om kompensation. Det direkte resultat kan kun være fordyrelser for GMO-fri producenter og forbrugere.

MISTANKE OM GMO FORURENING

Tidsrum mellem mistanke og anmeldelse
Indenfor 14 dage   Efter 14 dage

Forureningens omfang måles med PCR-test
Over 0,9% GMO   Under 0,9% GMO

Afstand til nærmeste GMO-mark
Under minimums afstand + 50%   Over minimums afstand + 50%

Hvilken GMO-type er skyld i forureningen
Samme som på nærmeste GMO mark   Anden end på nærmeste GMO mark

Hvordan er forureningen sket
Kryds-bestøvning   Spildplanter, stokløberer, osv

I hvilken dyrkningssæson opdages GMOen
Samme sæson   Efterfølgende sæson

har GMO-fri landmand skyld i forureningen
U-uagtsomt   Uagtsomt

Rammebevilling, er der penge tilbage?
Først til mølle   Sidst til mølle

DER UDBETALES "KOMPENSATION"
Kompensationen dækker kun forskel i salgspris. Kompensationen dækker IKKE planteavlernes produktansvar overfor 2. handelsled; efterfølgende års forurening; omkostninger til oprensning; effekt på ejendomsværdi/belåningsmulighed; osv

INGEN KOMPENSATION

Alle de der ikke får kompensation må til endvidere selv betale for fornøjelsen af, at have forsøgt at anvende "kompensationsordningen": Sagsbehandling + prøvetagning + PCR-test = 3-5000kr. Med en gennemsnitlig markstørrelse i DK på under 5 hektar, udgør 4000kr ca 16% af de samlede dyrkningsomkostninger (dyrkningsomkostninger er under 5000kr/hektar for de fleste afgrøder.

Kravet om at forureningen skal være røget helt over mærkningsgrænsen på 0,9% er i strid med EU-regler. Kravet skaber desuden et uheldigt incitament for landmanden i at holde forureningen hemmelig indtil den er "stor nok" til at få erstatning

GMO-fri landmand kan per definition egentligt ikke agere uagtsomt for: *"Det har været afgørende for mig, at det er GM-landmanden, som bærer byrden.... Og dem, der hellere vil være fri, kan fortsætte, som de altid har gjort. ...siger fødevarerminister Mariann Fischer Boel."* (www.fvm.dk).

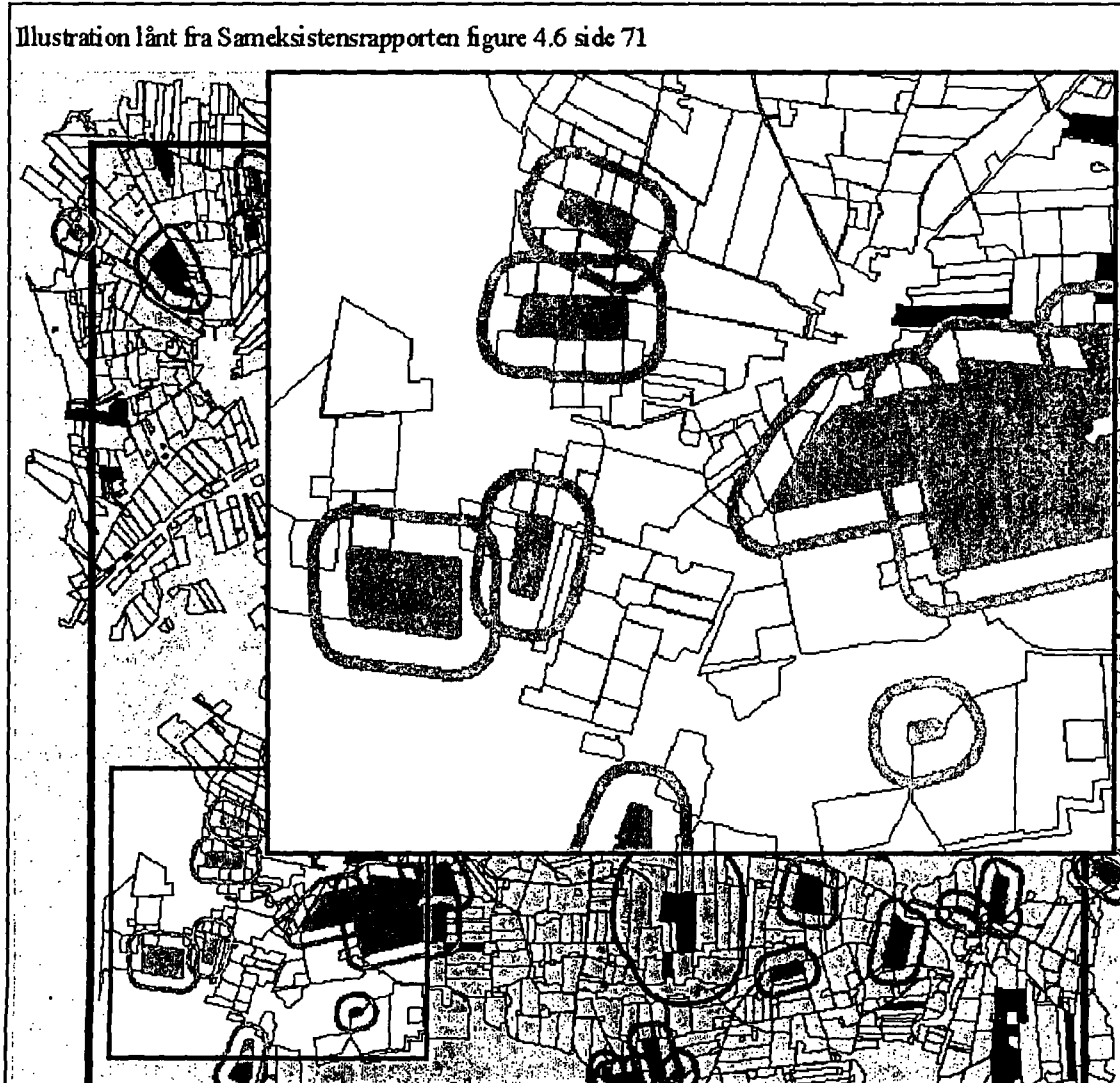
Kombinationen af alle disse betingelser gør det praktisk talt umuligt for GMO-fri landmand at få kompensation. Så reelt vil den GMO-fri planteavlernes skæbne være overladt til GMO-dyrkeren.

REGERINGEN ERKENDER AT SAMEKSISTENS IKKE ER MULIGT

Hvis fødevarerministeriet vil foregive at have den fjerneste tillid til sine egne virkemidlers evne til at forhindre spredning må kompensationsordningens mange urimelige begrænsninger fjernes. I særdeleshed er det helt absurd at adgang til kompensation er begrænset til GMO-markens allernærmeste naboer (30-300m). I modsat fald kan disse begrænsninger kun forstås som en erklæring om, at regeringen – i lighed med Greenpeace – erkender, at sameksistens ikke er muligt; at spredning er uundgåelig; og at der derfor vil kunne forventes enorme erstatningskrav fra GMO-fri landbrug.

Den foreslåede "kompensationsordnings" absurditet kan bedst illustreres ved figuren herunder. Hvis der dyrkes GMO på de blåfarvede marker, angiver den hvide bræmme rundt om GMO-markerne den separationsafstand (200m for majs, 50m for roer og 20m for kartofler) hvor der ikke må dyrkes GMO-fri afgrøder. Hele det areal der dækkes af fødevarerministeriets "kompensationsordning" er markeret af det areal, der dækkes af den tyndere blå bræmme (tykkelsen = 50% af den hvide bræmme (=hhv. 100m, 25m og 10m)). En så snævert begrænset "kompensationsordning" har ikke den ringeste værdi for de GMO-fri landbrug. Det må således konkluderes fra "kompensationsordnings" rige indhold af fuldstændigt absurde begrænsninger, at fødevarerministeriet erkender at GMO-forurening er uundgåeligt og at omkostningerne til kompensation derfor er potentielt uendelige. De absurde begrænsninger på adgang til kompensation, kan kun forstås som regeringens bevidste forsøg på, at lade de skadeslidte GMO-fri landmænd i stikken.

Illustration lånt fra Sameksistensrapporten figure 4.6 side 71

GREENPEACE

ULOVLIG FORTOLKNING AF 0,9%-GRÆNSEN SOM "TÆRSKELVÆRDI"

Det er i direkte strid med artiklerne 12 og 24 i forordningen om GMO fødevarer og foder (1829/2003) og artikel 4 i sporings og mærkningsforordningen (1930/2003). Her fastsættes det, at produkter der indeholder under 0,9% GMO fritages for mærknings og sporingskravet, men at 0,9%-grænsen KUN gælder hvis producenten kan bevise, at forureningen er "adventitious or technically unavoidable". Denne specifikke betingelse ignoreres simpelthen i sameksistensloven og i betænkningerne. I stedet fortolkes 0,9% grænsen uberettiget som "en tærskelværdi". Ifølge sameksistensreglerne reageres der derfor overhovedet ikke før GMO-forureningen overstiger 0,9%. Den forurening der måtte opstå, selv hvis det i starten er under 0,9% vil derfor ikke kunne betragtes som værende "adventitious or technically unavoidable". Beslutningen om ikke at gribe ind før forureningen overstiger 0,9% underminerer således de GMO-fri producenters ret til at fritage produkter med GMO-indhold under 0,9% fra mærkning og sporing. Virkemidler bør straks skærpes hvis/når der konstateres forurening over 0,1%; der bør etableres plan for efterfølgende oprensning; og kompensationsordningen bør også gælde for forurening under 0,9% (dvs §2 i bekendtgørelsen bør slettes)

URIMELIGT SNÆVER INFORMATIONSPLIGT

I betragtning af, at end ikke fødevarerministeriet syntes at have tiltro til, at lovens spredningsbegrænsende virkemidler vil kunne forhindre GMO-forurening (jf. kompensationsordningens mange begrænsninger), er det helt urimeligt at informationspligten i bekendtgørelsens §15 begrænses til kun at omfatte de naboer der bor indenfor den snævre afstand der dækkes af "kompensationsordningen". Denne begrænsning i informationspligten vil forhindre omkringliggende landmænd (udenfor den snævre 30-300m zone) i, at gøre egne foranstaltninger for at beskytte sig mod GMO-forurening (her tænkes særligt på at GMO-fri landmænd skal have mulighed for at ændre i sædskiftet, så de undgår afgrøder beslægtet med nærliggende GMO-afgrøde, snarere end at forlade sig på at fødevarerministeriets virkemidler virker).

Den urimeligt snævre informationspligt er endvidere i strid med forligsaftalen:

"Forligspartierne lægger vægt på, at dyrkningen af genetisk modificerede afgrøder i Danmark finder sted i fuld åbenhed.

Oplysninger om dyrkning og kontrolresultater offentliggøres med fokus på brugervenlighed og tilgængelighed. Offentliggørelsen finder sted på internettet via Plantedirektoratets hjemmeside." (forligsteksten 25. maj 2004).

Da information om hvor GMO dyrkning foregår jf. Kommissionens henstilling om sameksistens juli 2003, alligevel skal være tilgængelig for offentligheden i form af GPS/GIS kort på Internettet, er det helt uforklarligt, at fødevarerministeriet med §15 alligevel forsøger at indskrænke informationspligten. For at den påkrævede information faktisk skal kunne anvendes af GMO-fri landbrugere til at ændre i det planlagte sædskifte, bør det naturligvis også klart fremgå af bekendtgørelsen at informationen om hvor der vil blive dyrket GMO bør være til rådighed i god tid inden der indkøbes såsæd til næste dyrkningssæson.

KOMPENSATION SKAL IKKE VÆRE ANSVARSFORFLYGTIGELSE

I § 12 i bekendtgørelsen om kompensationsordningen står der at Plantedirektoratet, efter der udbetales kompensation, indtræder i den "eventuelle" erstatningssag mod skadevolder. Ifølge forligsaftalen fremgår det ellers klart at:

"Plantedirektoratet vil altid søge at inddrive udbetalte kompensationsbeløb hos skadevolderne." (forligsteksten 25. maj 2004, vores fremhævning). Hvis kompensationsbeløbet ikke altid søges inddrevet hos skadevolder vil det betyde at

GREENPEACE

kompensationsordningen bliver en sovepude der resulterer i at GMO-dyrkere ikke tager deres ansvar alvorligt (hvilket givet fraværet af afskrækkende sanktioner i bekendtgørelserne allerede er en betydelig risiko).

KRAVET OM BRUG AF REN SÅSÆD ER FORSVUNDET

Den eneste fornuftige begrænsning i GMO-fri landbrugers ret til kompensation, der blev indført med sameksistensloven var kravet om at der som betingelse for kompensation skulle være brugt GMO-fri såsæd. Dette vigtige krav genfindes desværre ikke i bekendtgørelserne. *"Kompensationen kan efter stk. 5 nedsættes, eller efter omstændighederne helt bortfalde, såfremt jordbrugeren ved sin adfærd har vanskeliggjort regresadgangen jf. § 8. Dette kan jordbrugeren gøre uagtsomt eller forsætligt, eksempelvis ved at anvende redskaber fra en dyrker af genetisk modificerede afgrøder, ved ikke at anvende GMO-fri udsæd, ..."* (Vores fremhævning, citeret fra udkast til lovforslag dateret Februar 2004, side 18 under bemærkninger til §7 om Kompensationsordning og bidragspligt). Dette – den eneste fornuftige begrænsning i GMO-fri landmænds adgang til kompensation – er helt forsvundet i bekendtgørelsen

SAMMENFATNING

- I stedet for at gribe ind så snart der registreres GMO forurening fastsættes det i bekendtgørelsen, at der først gribes ind når forureningen overskrider 0,9% (ulovligt jvf. Forordningerne om GMO-fødevarer og foder 1829/2003 og om sporing og mærkning 1830/2003)
- Loven bør sikre etablering af GMO-fri zoner (jvf. Kommissionens henstilling juli 2003)
- Fuld offentlig adgang til information om hvor GMO dyrkes (jvf. Kommissionens henstilling og jvf. forliget om sameksistensloven 25. maj 2004)
- Information om beliggenhed af GMO-marker bør være registreret elektronisk på GPS/GIS kort og være tilgængeligt på Internettet (jvf. Kommissionens henstilling og jvf. Folketingsforlig om sameksistensloven 25. maj 2004)
- Etablering af afskrækkende bøder særligt for de virkemidler det er svært at føre kontrol med (jvf. forliget om sameksistensloven 25. maj 2004)
- Kompensationsordning bør udvides til at dække alle meromkostninger for GMO-frit landbrug (tidsforbrug, sagsomkostninger, oprensning, effekt på ejendomsværdi (og deraf følgende effekt på lånemuligheder), erstatningssager fra senere handelsled, osv.)
- Offentlige/rekreative arealer bør indgå
- Ændringer i kompensationsordningens betingelser så ordningen kan efterkomme sit formål, nemlig at sørge for kompensation i situationer hvor GMO-forurening opstår uden at det er nogens skyld. Netop da udredningsgruppen fra start har erkendt, at virkemidlerne ikke vil kunne forhindre spredning, er der, hvis staten/EU beslutter at tillade GMO-dyrkning, en forpligtelse til netop at dække tab forårsaget af denne forudsigelige og uundgåelige spredning. I sin nuværende form har kompensationsordningen omvendt afskrækkende effekt. Kompensationsordningen bør derfor IKKE indeholde betingelser om:
  - Afstandsgrænser (og dermed heller ikke krav om at samme type GMO skal kunne genfindes hos nabo)
  - Tidsbegrænsning/samme dyrkningssæson
  - At forurening skal være sket ved bestøvning
- Greenpeace tilslutter sig at der bør være krav om hurtig anmeldelse. Indenfor 14 dage er naturligvis helt urimeligt, men chancen for effektiv oprensning øges ved hurtig reaktion.

GREENPEACE

- kravet om at man skal have benyttet GMO-frit såsæd for at kunne få erstatning bør medtages i betænkningen (som det allerede var i sameksistensloven).
- For at opnå samfundsmæssigt mest hensigtsmæssig beslutning bør kompensationsordningen finansieres af de (sorts-ejeren), der med henblik på fortjeneste påfører andre erhvervsdrivende disse negative eksternaliteter/omkostninger ved at markedsføre GMO. Altså etablering af produktansvar eller afgift på GMO-såsæd, så erstatning ikke i fremtiden skal afholdes af promillemidlerne.

Med venlig hilsen

Dan Belusa
Greenpeace
Tlf.: 3393 8660
Mobil: 5132 7911
mail dan.belusa@nordic.greenpeace.org